

Πάνος Τότσικας

Ο ΝΟΕΜΒΡΗΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

σειρά «Ίχνη» -15

*Στη μνήμη
του Κώστα Νικηφοράκη*

σειρά «Ίχνη» - 15 / Ταξίδια-Διεθνισμός

Ο ΝΟΕΜΒΡΗΣ ΤΗΣ ΑΓΚΥΡΑΣ

Κείμενο: Πάνος Τότσικας

Ο Πάνος Τότσικας σπούδασε Πολιτικές και Κοινωνικές Επιστήμες στην Αθήνα και Αρχιτεκτονική στο Παρίσι. Συμμετέχει σε κινήσεις πολιτών που ασχολούνται με την πόλη και το περιβάλλον.

Επιτρέπεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση και χρήση του κειμένου για μη εμπορικούς σκοπούς, ύστερα από συνεννόηση με τον συγγραφέα και με αναφορά στις πηγές.

για επικοινωνία: ptots@tee.gr

Πρόλογος

Νοέμβριος 1988 : 16 Έλληνες και 8 Γερμανοί διεθνιστές, συλλαμβάνονται στο στρατοδικείο της Άγκυρας, όπου δικάζονται 723 αγωνιστές της ακροαριστερής τουρκικής οργάνωσης «Ντεβ-Γιόλ» (Επαναστατικός Δρόμος), όταν υψώνουν πανώ συμπαράστασης που γράφει: «Λευτεριά στους πολιτικούς κρατούμενους» και φωνάζουν «Γενική Αμνηστία».

Όλοι οι συλληφθέντες κρατούνται στα κρατητήρια της τουρκικής ασφάλειας και απελαύνονται την επόμενη μέρα 12 Έλληνες και οι 8 Γερμανοί. Οι άλλοι 4 Έλληνες φυλακίζονται περίπου τρεις εβδομάδες, οπότε απελευθερώνονται και αυτοί ύστερα από τις διεθνείς κινητοποιήσεις και την κατακραυγή που επακολούθησε κατά του στρατοκρατικού καθεστώτος της Τουρκίας, που επιχειρούσε ένα δήθεν φιλελεύθερο άνοιγμα με πρωθυπουργό τον Οζάλ.

Οι έλληνες που, συμμετέχοντας στην διαμαρτυρία στο στρατοδικείο, συνελήφθησαν και απελάθησαν, ήταν οι: Παύλος Αθανασόπουλος, Γιώργος Κούρτης, Τάκης Λάμπρου, Πέτρος Λινάρδος-Ρυλμόν, Λιάνα Μαλανδρενιώτη, Διονύσης Μουζάκης, Λέττα Μούκα, Μεχμέτ Ορχάνογλου, Δημήτρης Παρθένης, Ελένη Πορτάλιου, Όλγα Χαρίτου και, τέλος, ο υποφαινόμενος.

Οι «4» που συνελήφθησαν, κρατήθηκαν, δικάστηκαν και απελευθερώθηκαν, ήταν οι: Νίκος Γιαννόπουλος, Γιώργος Κουβίδης, Νίκος Μπελαβίλας, Κώστας Νικηφοράκης.

Νοέμβριος 2018

3

Άγκυρα '88: Μέρες αλλιώτικες... *

---

*Ημερολόγιο, με βάση σημειώσεις που είχαν γραφτεί τότε, από την αναχώρηση για την Άγκυρα μέχρι την επιστροφή μας στην Αθήνα και την απελευθέρωση των «4».

Δευτέρα 31 Οκτωβρίου, βράδυ: Συνάντηση στα γραφεία της «Κίνησης για την υπεράσπιση των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων», στην οδό Βαλτετσίου και Ζωοδόχου Πηγής στα Εξάρχεια. Τελευταίες συνεννοήσεις και προετοιμασίες για το αυριανό ταξίδι. Ήταν εκεί ο Νίκος, ο Κώστας, ο Γιώργος, ο άλλος Νίκος, η Λέττα, ο Πέτρος κι' εγώ. Την άλλη μέρα θα γνωρίσουμε στο αεροδρόμιο και τον Μεχμέτ.

Τρίτη, 1^η Νοεμβρίου, μεσημέρι: Αεροδρόμιο Ελληνικού. Εδώ μας περιμένει κι' ο Φαρούκ, που ζει στην Αθήνα, που μας βγάζει μια αναμνηστική φωτογραφία. Πτήση με την «Turkish Airlines» για Άγκυρα μέσω Σμύρνης και Κωνσταντινούπολης.

Περνάμε από τον έλεγχο των αποσκευών τα δύο πανώ που προορίζονταν να σηκώσουμε στο δικαστήριο και τα 1000 αντίγραφα των δίγλωσσων προκηρύξεων (ελληνικά-τουρκικά) που έχουμε κρύψει στις βαλίτσες ανάμεσα στα ρούχα μας. (2). Το πρώτο βήμα έχει γίνει. Στα αεροδρόμια της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπολης όπου αλλάζουμε αεροπλάνο, ο έλεγχος που μας γίνεται δεν αποδίδει ξανά, τίποτα γι αυτούς.

Στο αεροδρόμιο της Άγκυρας, όταν φτάνουμε στο σημείο ελέγχου, διαπιστώνουμε ότι έχουν ανοίξει και απλώσει τα πράγματα κάποιων Τούρκων, μάλλον μεταναστών, που γυρνάνε από τη Ευρώπη. Εμάς μας αφήνουν και περνάμε χωρίς να μας ψάξουν. Τα δύο πανώ και οι δίγλωσσες προκηρύξεις που μεταφέρουμε και έχουν ως υπογραφή: «Έλληνες συμπαραστάτες στους δικαζόμενους αγωνιστές της Dev Yol», βρίσκονται πλέον στην Άγκυρα. Το δεύτερο βήμα έχει γίνει επιτυχώς.

Βγαίνοντας έξω μας περιμένει κάποιος Τούρκος φίλος. Έχει αρχίσει να βραδιάζει. Παίρνουμε TAXI. Το κέντρο της Άγκυρας απέχει 35 χιλιόμετρα από το αεροδρόμιο. Ο Τούρκος φίλος μας οδηγεί αρχικά στα γραφεία των Δικηγόρων υπεράσπισης των πολιτικών κρατούμενων, όπου κάποιος μας υποδέχεται. Αφήνουμε τις βαλίτσες και τα άλλα πράγματά μας και από εκεί μας οδηγούν με τα πόδια στη Λέσχη της «Ένωσης Προοδευτικών Δημοσιογράφων» που είναι κοντά.

Μπαίνοντας, βλέπουμε μια αίθουσα γεμάτη κόσμο με τραπέζια στρωμένα για φαγητό. Έχουν οργανώσει συνεστιάση για να τιμήσουν την αντιπροσωπεία μας καθώς και την αντιπροσωπεία 8 Γερμανών Πράσινων και Σοσιαλδημοκρατών, που βρίσκονται ήδη αρκετές μέρες στην Άγκυρα. Χειροκροτήματα, χειραψίες, φιλικά χαμόγελα, εναγκαλισμοί. Γνωριζόμαστε με τα μέλη του Δ.Σ της «Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» τα οποία δικάζονται αύριο, για ... παραβίαση του Συντάγματος, γιατί μάζεψαν 150.000 υπογραφές που ζητάνε την κατάργηση της θανατικής ποινής και γενική αμνηστία για τους πολιτικούς

κρατούμενους. Εκεί συναντάμε έναν γνωστό μαχητικό αριστερό δικηγόρο, ο οποίος πρόκειται αύριο να δικάσει. Γνωριζόμαστε ακόμη με μέλη των Δ.Σ του Δικηγορικού και του Ιατρικού Συλλόγου, του Τεχνικού Επιμελητηρίου Τουρκίας και των Γεωπόνων, με Δημοσιογράφους, με συγγενείς πολιτικών κρατούμενων και με 6 βουλευτές του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Ανταλλάσσουμε τις πρώτες πληροφορίες, καταγράφουμε τις πρώτες απόψεις. Γνωριζόμαστε καλύτερα με κάποιους. Έχουμε ήδη αποκτήσει τους πρώτους φίλους. Μας απευθύνουν χαιρετισμούς, προπόσεις που τους ανταποδίδουμε απ' τη μεριά μας. Στιγμές αξέχαστες. Δίνουμε επιλεκτικά και κρυφά τη δίγλωσση προκήρυξη που μεταφέραμε από την Ελλάδα σε κάποιους από αυτούς που γνωρίσαμε και εμπιστευόμαστε. Τους λέμε ότι κάτι πρόκειται να κάνουμε στο στρατοδικείο, χωρίς να τους λέμε τι ακριβώς. Ενθουσιάζονται, μας αγκαλιάζουν συγκινημένοι.

Διαπιστώνουμε από το πρώτο βράδυ της παραμονής μας στην Άγκυρα ότι η ψευτο-φιλευθεροποίηση (τύπου κυβέρνησης Μαρκεζίνη 1973, επί ελληνικής χούντας), δίνει της δυνατότητα μιας ημι-νόμιμης δραστηριοποίησης αγωνιστών της τουρκικής αριστεράς σε κοινωνικούς φορείς, (Συνδικάτα, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Επιστημονικούς φορείς, Πανεπιστήμια κ.ά), ενώ στα ΜΜΕ έχουν αφεθεί περιθώρια κάποιας στοιχειώδους πληροφόρησης.

Αργά το βράδυ, παίρνουμε τις βαλίτσες μας από τα γραφεία της «Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» και μας οδηγούν στο ξενοδοχείο μας, το ERSAN, στο κέντρο της Άγκυρας.

Τετάρτη, 2 Νοεμβρίου, πρωί: Νωρίς-νωρίς φεύγουμε από το ξενοδοχείο για να παρευρεθούμε στη δίκη του Δ.Σ της «Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων». Είναι η πρώτη μας επαφή με τα Τούρκικα τακτικά δικαστήρια. Οι κατηγορούμενοι αντιμετωπίζουν με θάρρος και αξιοπρέπεια τις κατηγορίες, βγάζοντας ουσιαστικά πολιτικούς λόγους κατά της δικτατορίας! Δεκάδες συμπαραστάτες- ανάμεσα στους οποίους και εμείς- προσπαθούν να χωρέσουν σε μια μικρή αίθουσα του δικαστηρίου. Εκεί συναντάμε και τους 8 Γερμανούς, με τους οποίους θα συνεργαστούμε στενά στη συνέχεια. Καταθέτουμε στους δημοσιογράφους την δήλωση συμπάραστασης και αλληλεγγύης στους δικαζόμενους. Η δίκη διακόπτεται για τις 12 Δεκεμβρίου και αποχωρούμε.

Κάνουμε μια βόλτα στους κεντρικούς δρόμους της Άγκυρας. Αγοράζω ένα μάλλινο πουλόβερ γιατί δεν είχα φέρει τίποτα ζεστό μαζί μου, ρίχνει χιονόνερο και το κρύο είναι διαπεραστικό. Καθόμαστε σε ένα ψητοπωλείο και τρώμε κεμπάπ με μπόλικο κρεμμύδι και γιαούρτι. Πάμε με τον Μπελαβίλα σε ένα βιβλιοπωλείο και αγοράζουμε βιβλία και αναμνηστικές κάρτες για τις γυναίκες μας. Τραβάω κάποιες από τις ελάχιστες φωτογραφίες που έβγαλα σ' αυτό το ταξίδι...

Το μεσημέρι βρισκόμαστε ξανά στα γραφεία της «Ένωσης Ανθρωπίνων δικαιωμάτων» και συνομιλούμε με τον εξαιρετικά μαχητικό πρόεδρο της «Ένωσης» Ακίμ Μπιρντά, ο οποίος μας δίνει στοιχεία για τη σημερινή κατάσταση στην Τουρκία. Αργότερα, συνάντηση με συγγενείς πολιτικών κρατουμένων, κυρίως μονάδων. Οι περισσότερες είναι απ' τα βάθη της ανατολής, με τις παραδοσιακές τους ενδυμασίες. Έκπληξη: μια γριά-γυναίκα μας μιλάει ελληνικά. Τα' μαθε λέει από τους γονείς της, που ήταν Τουρκοκρητικοί.

Μαθαίνουμε λοιπόν ότι υπάρχουν περίπου δυο χιλιάδες απεργοί πείνας στις Τουρκικές φυλακές, αρκετοί σε κρίσιμη κατάσταση. Αναφέρονται περιπτώσεις παραλυσίας και τύφλωσης από το πολύ ξύλο και τα βασανιστήρια. Μανάδες που αναζητούν τα παιδιά τους από φυλακή σε φυλακή. Συνεχείς μεταθέσεις φυλακισμένων. Διαμαρτυρία συγγενών των πολιτικών κρατούμενων στη Βουλή, και στα γραφεία του κυβερνώντος κόμματος της «Μητέρας Πατρίδος» την Δευτέρα 31/10, μαζί με Γερμανούς Πράσινους κ.ά. Συλλαμβάνονται, ξυλοκοπούνται και βασανίζονται 21 άτομα και έκτοτε αγνοείτε η τύχη τους. Μια μάννα χάνει και τον δεύτερο γιό της. Μάθαμε μερικές αργότερα ότι αυτοπυρπολήθηκε... Δεν θέλουμε να το πιστέψουμε...

Λίγο αργότερα, το απόγευμα, κάποιος από μας κάνουμε μια πρώτη «αναγνώριση του χώρου» στο στρατόπεδο MAMAK, κάτι αντίστοιχο με τη δικιά μας ΕΣΑ, όπου βρίσκεται το στρατοδικείο που συνεχίζεται η δίκη των 723 κατηγορουμένων της Ντεβ-Γιόλ, η οποία ξεκίνησε το 1982. Έλεγχοι διαβατηρίων στην είσοδο. Μας βάζουν καρτελάκια επισκέπτη στο πέτο. Με πούλμαν μας μεταφέρουν στο κεντρικό κτίριο-φρούριο, όπου γίνεται η δίκη. Πίσω από τα πεντακάθαρα χωράφια και την τάξη του στρατοπέδου αυτού, κρύβονται πολλές ιστορίες φρίκης. Μπαίνουμε στην αίθουσα του στρατοδικείου συνοδεία ειδικών φρουρών με κόκκινα κράνη οι οποίοι αλλάζουν με τελετουργικό τρόπο ανά 1 ώρα και κάνουν τον κύκλο της αίθουσας ανά μισή ώρα. Καθόμαστε στην ξύλινη εξέδρα για λίγο. Προσπαθούμε να εξοικειωθούμε με τον χώρο, μεθαύριο θα είμαστε πάλι εδώ. Μας βλέπουν από μακριά κάποιος από τους κατηγορούμενους. Τους χαμογελάμε και φεύγουμε με μια οργή διάχυτη μέσα μας.

Επιστρέφουμε στο ξενοδοχείο. Αργότερα έχουμε μια συνάντηση με ενδιαφέροντες ανθρώπους από το περιοδικό της νέας τούρκικης αριστεράς «Προς το 2000», που εκδίδεται νόμιμα και κυκλοφορεί σε 50.000 φύλλα, ενώ το βράδυ Τούρκοι σύντροφοι μας κάνουν το τραπέζι, σε στενό κύκλο. Κάποιοι επισκέπτονται στη συνέχεια το σπίτι ενός στελέχους της Ντεβ-Γιόλ που δικάζεται και κινδυνεύει να καταδικαστεί σε θάνατο. Μας μεταφέρουν την συζήτηση που έκαναν με την οικογένειά του. Ακόμη μας διηγούνται την ιστορία της κωμόπολης Φάτσα, στον Εύξεινο Πόντο, που για δυο περίπου χρόνια αυτοδιοικήθηκε, και για να ελέγξει η Κυβέρνηση την κατάσταση έστειλε 35.000 στρατό ενάντια σε 30.000 κατοίκους...

Είναι κάτι στιγμές που δεν θα ξεχάσουμε ποτέ.

Πέμπτη, 3 Νοεμβρίου, πρωί. Ετοιμάζουμε για το μεσημέρι μια συνέντευξη Τύπου στα γραφεία του «Συλλόγου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων», εν μέσω μανάδων και συγγενών φυλακισμένων. Την ώρα που ξεκινάμε φτάνουν και οι υπόλοιποι 8 της ελληνικής αντιπροσωπίας, που εκπροσωπούν συνδικαλιστικούς, φοιτητικούς και επιστημονικούς φορείς (ΟΤΟΕ, ΔΕΗ, ΕΦΕΕ, ΤΕΕ, ΣΑΔΑΣ).

Η παρουσία Τούρκων και ξένων δημοσιογράφων είναι ικανοποιητική(3). Τους δίνουμε και τη δίγλωσση προκήρυξη που φέραμε από τη Ελλάδα. Τους ανακοινώνουμε ότι αύριο θα πάμε στο στρατοδικείο, ως παρατηρητές της δίκης της Ντεβ – Γιόλ.

Μετά το τέλος της συνέντευξης, οι μανάδες ζητάνε να γίνει πορεία διαμαρτυρίας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης για τους συλληφθέντες της Δευτέρας 31/8. Τελικά συμφωνούμε να πάμε εμείς στο Υπουργείο και να έρθει μαζί μας μια τετραμελής αντιπροσωπεία συγγενών των συλληφθέντων. Ξεκινάμε

με τα πόδια για το Υπουργείο Δικαιοσύνης και έρχονται μαζί μας οι εκπρόσωποι της ΕΦΕΕ, η Δήμαρχος Ζωγράφου Φωτεινή Σακελλαρίδη και εκπρόσωποι του Εργατικού Κέντρου Μυτιλήνης που βρίσκονταν εκεί για την δίκη Κουτλού-Σαρκίν, καθώς και μερικοί Τούρκοι δημοσιογράφοι.

Ο Υπουργός αρνείται να μας δεχτεί. Ζητάμε ραντεβού για αύριο και περιμένουμε κάμποση ώρα απάντηση. Τελικά ούτε αυτό το δέχεται.. Φεύγουμε. Πηγαίνουμε στο απέναντι τηλεγραφείο και του στέλνουμε τηλεγραφικώς αυτά που θέλαμε να του πούμε. Ενυπόγραφα. Το ίδιο τηλεγράφημα στέλνουμε στον πρωθυπουργό της χώρας, τον Οζάλ και στον πρόεδρο της τουρκικής Βουλής.

Το απόγευμα βρίσκουμε λίγο χρόνο για μια μικρή βόλτα στην Άγκυρα, μια πόλη με δύο πρόσωπα: Οι κεντρικοί δρόμοι οι παλιές πολυκατοικίες, τα καταστήματα, θυμίζουν περισσότερο Βαλκάνια και ελάχιστα Ευρώπη. Οι φτωχογειτονιές και τα αυθαίρετα στα περίχωρα παραπέμπουν στην ανατολή.

Λίγο αργότερα, κάποιος δικός μας έχουν μια ενδιαφέρουσα συνάντηση με ανθρώπους του Σοσιαλιστικού Κόμματος Τουρκίας. Ο Νίκος ο Μπελαβίλας δίνει ραδιοφωνική συνέντευξη στον Νικόλα τον Ζηργάνο στην Αθήνα, ο οποίος έχει αναλάβει να ειδοποιήσει ελληνικά και ξένα ΜΜΕ, αν μας συμβεί κάτι κακό.

Το βράδυ, οι 16, πλέον, της ελληνικής αντιπροσωπείας, χωριζόμαστε σε τρεις ομάδες και συναντιόμαστε με Τούρκους μηχανικούς, γιατρούς, φοιτητές.

Με την Ελένη Πορτάλιου, συναντάμε τους εκπροσώπους των μηχανικών και αρχιτεκτόνων Bulent Tanik και Teoman Alpturk στα γραφεία τους, πάνω από το προοδευτικό βιβλιοπωλείο «DOST». Ενημερωνόμαστε για την κατάσταση που επικρατεί στην Τουρκία στο χώρο των Μηχανικών, για τις προσπάθειες που κάνουν να εκμεταλλευτούν τα ρήγματα που ανοίγονται με την ψευτο-φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος. Μας ζητάνε να τους πούμε για την κατάσταση στην Ελλάδα. Νιώθουμε ότι μιλάμε με δικούς μας ανθρώπους. Στη συνέχεια μας οδηγούν σε κοντινό εστιατόριο, όπου είχαν ετοιμάσει δείπνο για μας. Φεύγοντας, μας δίνουν από μια επίχρυση καρφίτσα του ΤΕΕ Τουρκίας, απ αυτές που μπαίνουν στο πέτο καθώς και τις προσωπικές τους κάρτες με την φίρμα του TMMOB (Union of Chambers of Turkish Engineers and Architects) και μας κάλεσαν να παρευρεθούμε το καλοκαίρι του 1989 στο «Φεστιβάλ Ειρήνης» που γίνεται κοντά στη Σμύρνη, απέναντι στη Μυτιλήνη. (4)

Αργά το βράδυ, στο σαλόνι του ξενοδοχείου ERSAN, παίρνοντας τις απαραίτητες προφυλάξεις, συζητάμε και κανονίζουμε τις λεπτομέρειες για το αυριανό εγχείρημα. Οι όποιες επιφυλάξεις ξεπερνιούνται. Κανείς δεν αμφιβάλλει ότι πρέπει να γίνει...

Παρασκευή, 4 Νοεμβρίου, πρωί: Λίγοι-λίγοι φεύγουμε με TAXI για το στρατοδικείο. Περνάμε την γνώριμη πύλη. Ακολουθεί η σωματική έρευνα, τα καρτελάκια του επισκέπτη και τα διαβατήρια που μας κρατάνε στην είσοδο για να μας τα ξαναδώσουν όταν βγούμε. Ρουτίνα. Πόσες φορές και για πόσες εκατοντάδες ξένους όπως εμείς ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία... Δεν μας βρίσκουν τίποτα. Περνάμε...

Μας βάζουν στο πούλμαν που μας μεταφέρει στο στρατοδικείο. Βλέπουμε ξανά τους πάνοπλους ειδικούς φρουρούς με τα κόκκινα κράνη. Ξανά έρευνα, πριν μπούμε στην αίθουσα. Περνάμε όλοι. Καθόμαστε ψηλά, στις τελευταίες θέσεις της ξύλινης αμφιθεατρικής εξέδρας. Κοντά μας κάθονται και οι 8 Γερμανοί

μεταξύ των οποίων ήταν και μια Βουλευτίνα των Σοσιαλδημοκρατών, νομίζω, καθώς και ένας δημοτικός σύμβουλος των Πράσινων.

Οι κρατούμενοι της Ντεβ-Γιόλ φαίνονται όλοι γύρω στα '30-'35. Το '80-'81 που πιάστηκαν οι περισσότεροι, θα ήταν σχεδόν παιδιά. Ελάχιστοι γονείς ή συγγενείς τους παρακολουθούν τη δίκη. Ποιός ακούει τις απολογίες των κατηγορούμενων; Οι δικαστές ακούνε άραγε τι λένε οι δικαζόμενοι; Πολύ αμφιβάλλουμε.

Η παρουσία του στρατού επιβλητική που τονίζεται με τις διαδοχικές τελετουργικές αλλαγές της φρουράς κάθε μισή ώρα. Αγωνία. Η Ελένη δίπλα μου με ρωτά, χαμογελώντας δήθεν, πως φαντάζομαι ότι θα αντιδράσουν οι οπλισμένοι στρατιώτες όταν δουν τα πανώ που θα ανοίξουν. Της απαντώ: Θα σταθούν αμήχανοι και θα κοιτάνε... Και μετά θα'ρθούν να μας τα πάρουν... Ελπίζω να μην χάσουν την ψυχραιμία τους...

Περιμένουμε το διάλλειμα της δίκης. Κάποτε έρχεται. Πεταγόμαστε όρθιοι και φωνάζουμε όλοι μαζί ρυθμικά «Αφ Γκελέν» (Γενική Αμνηστία). Ταυτόχρονα, στην πίσω σειρά από μας, ξετυλίγονται τα δύο πανώ από το σώμα των συντρόφων μας και ανοίγονται. Ένα κόκκινο που γράφει «Ντεβ-Γιόλ» και ένα άσπρο. Το άσπρο που γράφει «Γενική αμνηστία στους Πολιτικούς κρατούμενους» το ανοίγουν ανάποδα, στην αρχή, αλλά αμέσως σχεδόν, σωστά. Οι στρατιώτες τα χάνουν. Οι δικαστές που κάνουν να φύγουν, ξαναγυρνούν. Οι δικαζόμενοι της Ντεβ-Γιόλ χειροκροτούν και σηκώνουν τις γροθιές τους. Σηκώνω και εγώ τη γροθιά μου και τους ανταποδίδω τον χαιρετισμό. Οι Γερμανοί δίπλα μας φωνάζουν κι αυτοί «Αφ Γκελέν». Δημοσιογράφοι και φωτορεπόρτερς, που παρευρίσκονται ειδοποιημένοι από μας, μας φωτογραφίζουν. Οι ελάχιστοι γονείς και συγγενείς δακρύζουν.

Ένας στρατιώτης κινείται προς το μέρος μας. Αρπάζει το κόκκινο πανώ. Το άλλο, εξακολουθούν να το κρατάνε οι σύντροφοι. Φωνάζοντας ρυθμικά συνθήματα στα Ελληνικά «Λευτεριά στους πολιτικούς κρατούμενους», αποχωρούμε από την αίθουσα του στρατοδικείου με τις επευφημίες των αγωνιστών της Ντεβ-Γιόλ. Μας ακολουθούν και οι 8 Γερμανοί.

Στο προαύλιο, ο γαλονάς στρατοδίκης πρόεδρος του δικαστηρίου ουρλιάζει. Μας ζητάνε το δεύτερο πανώ. Τους το δίνουμε. Στρατιώτες κάνουν ένα κλοιό γύρω μας. Προσπαθούν να απομονώσουν κάποιους από μας που έχουν επισημάνει. Ζητάνε τα ονόματα κάποιων που εντόπισαν ότι σήκωσαν το πανώ. Τους δίνουμε τα ονόματα όλων μας.

Περνάμε 3 περίπου ώρες, όρθιοι, στην αυλή του στρατοδικείου, στο στρατόπεδο ΜΑΜΑΚ, περικυκλωμένοι από στρατιώτες. Περιμένουν προφανώς εντολές. Προσπαθούμε και είμαστε ψύχραιμοι. Τι θα μας κάνουν άραγε; Ήδη οι δημοσιογράφοι που ήταν μέσα στην αίθουσα, αλλά και κάποιοι που είχαμε ως εφεδρείες στην Άγκυρα, όπως τον ανταποκριτή του ΑΠΕ Γ. Ζαρκάδη και μια Γερμανίδα, έχουν μεταδώσει την είδηση της σύλληψή μας και τα ΜΜΕ στην Ελλάδα θα μιλάνε γι αυτό. Δεν μπορούν να μας «εξαφανίσουν»...

Κάποτε εμφανίζεται η αστυνομία. Μας φορτώνουν, τους 16 Έλληνες και τους 8 Γερμανούς σε 3 ημιφορτηγάκια και μας μεταφέρουν όλους μαζί σε ένα υπόγειο γκαράζ της Γενικής Ασφάλειας, 300-400 τετραγωνικά, κάπου στο κέντρο της Άγκυρας. Μας αδειάζουν όλα τα προσωπικά αντικείμενα από τις

τσέπες μας, μας δίνουν ένα φάκελο στον καθένα και τα βάζουμε μέσα , και μας λένε να σταθούμε όρθιοι, κολλημένοι στον τοίχο, με τον φάκελο μπροστά μας.

Εκεί αρχίζει μια άλλη μεταχείριση: Αγριάδα, ψυχολογική τρομοκρατία, ορθοστασία, δίψα, πείνα, κομμένα τα τσιγάρα για όσους καπνίζουν. Καταγραφή προσωπικών αντικειμένων, προσωπικές ανακρίσεις, γραπτές καταθέσεις. Ρωτάνε γιατί ήρθαμε στην Άγκυρα, τι κάναμε τις μέρες που είμαστε εκεί, ποιούς είδαμε κλπ. Όταν έρχεται η σειρά μου να με ανακρίνουν, τους λέω ότι ασφαλώς θα γνωρίζουν πως δεν είμαστε μόνο εμείς που ενδιαφερόμαστε για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία, αλλά πολλοί άνθρωποι στην Ευρώπη και την Αμερική. Τους λέω επίσης ότι συνάντησα πολλούς ανθρώπους στην Άγκυρα που έχουν χάσει τους δικούς τους και ψάχνουν να τους βρουν. Με το που μεταφράζει στα Τούρκικα αυτό το τελευταίο ο διερμηνέας με τον οποίο μιλούσα, εμφανίζεται από το σκοτάδι ένα αγριεμένος ασφαλίτης και μου τραβάει δυο γροθιές στη μούρη. Ζητάω να συναντήσω τον έλληνα πρέσβη και μου τραβάει άλλες δυο μπουινιές. Εκεί, σταματάνε τα «αιτήματά» μου. Άλλωστε όπως με πληροφορεί ο διερμηνέας, ο έλληνας πρέσβης βρίσκεται έξω από το κτίριο της Γενικής Ασφάλειας. Βγαίνοντας από την ανάκριση, λέω στους άλλους τι συνέβη, ότι βρίσκεται απ' έξω ο πρέσβης, και αυτό μας ανακουφίζει: Ξέρουν για μας, δεν μπορούν να μας αγνοήσουν.

«Ειδική μεταχείριση» είχε ο Μεχμέτ, έλληνας υπήκοος, μουσουλμάνος από την Κομοτηνή που ζει στη Θεσσαλονίκη. Τον χτύπησαν εκδικητικά, περισσότερο από τον καθένα, ζητώντας του να αποκαλύψει με ποιούς πολιτικούς χώρους έχει σχέσεις στην Ελλάδα και με ποιους συναντήθηκε στην Άγκυρα.

Σε γενικές γραμμές, δεν μας χτύπησαν άγρια, ούτε μας βασάνισαν. Το μεγαλύτερο βασανιστήριο προέρχονταν από τα ουρλιαχτά που ακούγαμε κάθε τόσο από διπλανούς χώρους. Στην αρχή νομίζαμε ότι βασανίζονταν Τούρκοι πολιτικοί κρατούμενοι, στη συνέχεια όμως σχηματίσαμε την εντύπωση ότι ίσως τα ουρλιαχτά να ήταν μαγνητοφωνημένα και τα έβαζαν για να μας τρομοκρατήσουν...

Αλλά και στους Γερμανούς φέρθηκαν πολύ σκληρά, χτύπησαν ακόμη και την βουλευτίνα. Μια άλλη Γερμανίδα, που είχε πάει στο Ντιαρμπακίρ και συνάντησε Κούρδους του ΠΚΚ, είχε κρυμμένα μέσα στο τακούνι του παπουτσιού της κάποιο κείμενο σε σμίκρυνση. Φαίνεται όμως ότι οι ασφαλίτες δεν μπόρεσαν να το πάρουν στα χέρια τους γιατί αυτή τα πάσαρε σε ένα σύντροφό της, προσπάθησαν να το πάρουν από αυτόν αλλά δεν τα κατάφεραν γιατί αυτός πρόλαβε και το έβαλε στο στόμα του και το εξαφάνισε !

Κάποια στιγμή ζητάμε και μας φέρνουν σάντουιτς να φάμε, και βέβαια τα πληρώνουμε εμείς. Έχω κουραστεί και δεν αντέχω την ορθοστασία. Κάθομαι κάτω. Ένας ασφαλίτης μου λέει σήκω. Του εξηγώ, όσο είναι δυνατόν, ότι δεν μπορώ να σταθώ άλλο όρθιος. Δεν φαίνεται να καταλαβαίνει. Τότε μπαίνει στη μέση ο Μπελαβίλας και του εξηγεί σε άπταιστα Τουρκο-αγγλικά ότι έχω σοβαρό πρόβλημα με την σπονδυλική μου στήλη. Που δεν είχα βέβαια, αλλά φαίνεται ότι ήταν πειστικός και έτσι δεν με ξανασήκωσαν.

Τελικά φάνηκε ότι, από τις μέχρι τότε υποδείξεις των ειδικών φρουρών του Στρατοδικείου, είχαν καταλήξει στο ποιοι ήταν οι 4 που κράτησαν τα δύο πανώ: Γιαννόπουλος, Κουβίδης, Μπελαβίλας,

Νικηφοράκης. Αυτούς αποφάσισαν να κρατήσουν και να δικάσουν και εμάς τους υπόλοιπους, καθώς και όλους τους Γερμανούς να μας απελάσουν.

Έτσι, μετά από 15 ατέλειωτες ώρες παραμονής στο υπόγειο γκαράζ της Γενικής Ασφάλειας, από τις 11 το πρωί έως τις δύο τα ξημερώματα Σαββάτου, μας παίρνουν από εκεί, μαζί με τους Γερμανούς, και μας πάνε στα ξενοδοχεία που μέναμε, να πάρουμε τις βαλίτσες μας. Εκεί, μαζεύοντας τα πράγματά μου, μάζεψα και κάποια από τα πράγματα του Κωστή Νικηφοράκη με τον οποίο μοιραζόμαστε το ίδιο δωμάτιο. (5) Ακόμη, ψάχνοντας τα πράγματα του Μπελαβίλα, στο δωμάτιό του, είδα ότι είχαν μείνει κάποιες από τις 1000 προκηρύξεις που φέραμε μαζί μας από την Ελλάδα. Οι ασφαλίτες δεν είχαν ψάξει προφανώς το δωμάτιό του και δεν τις είχαν βρει. Τις πήρα και τις πέταξα στα σκουπίδια, για να μην έχουν ένα ακόμη στοιχείο εις βάρος του να τον κατηγορήσουν. (6)

Σαββάτο 5 Νοεμβρίου, ξημέρωμα: Στις 4 το πρωί, πληρώνουμε το ξενοδοχείο και μας φορτώνουν σε ένα ασφαλίτικο αυτοκίνητο για το αεροδρόμιο της Άγκυρας. Μερικές ώρες αναμονή και απέλαση για την Αθήνα, σε δύο γκρούπ.

Το πρώτο γκρουπ, οι συνδικαλιστές της ΟΤΟΕ, της ΕΦΕΕ, της ΔΕΗ, κλπ. Στο δεύτερο, από τους 8 που ήρθαμε μαζί, οι 4 είναι προφυλακισμένοι. Τους υπόλοιπους, τον Πέτρο, τη Λέττα, τον Μεχμέτ και εμένα, μας στέλνουν πίσω στην Ελλάδα μέσω Κωνσταντινούπολης, όπου παραμένουμε κλειδωμένοι σε μια γυάλινη φυλακή για πολλές ώρες, μέχρι το απόγευμα του Σαββάτου. Μετράμε τις ώρες μέχρι να μας φορτώσουν στο αεροπλάνο και να μας διώξουν. Πεινάμε. Χτυπάω την πόρτα του δωματίου που μας έχουν κλεισμένους, ανοίγει ένας φρουρός και τον ρωτάω αν μπορώ να πάω στη καφετέρια να πάρω κάτι να φάμε. Το σκέπτεται λιγάκι, φαίνεται καλός και τελικά μου λέει, βγες και έλα μαζί μου. Τον ακολουθώ στον χώρο του αεροδρομίου και με πάει σε ένα κοντινό μαγαζάκι. Αγοράζω σαντουίτς και αναψυκτικά για όλους μας και την ώρα που φεύγουμε, βλέπω στο διπλανό περίπτερο τούρκικες εφημερίδες που έχουν φωτογραφίες με τα πανώ που σηκώσαμε στο στρατοδικείο και μένα με την γροθιά υψωμένη. Ψύχραιμα και χωρίς να δείξω τίποτα ιδιαίτερο, κάνω νόημα στον ασφαλίτη να περιμένει μια στιγμή να αγοράσω και μια εφημερίδα. Αυτός δεν αντιδρά, δεν έχει καν προσέξει τις φωτογραφίες. Μπαίνω στο μαγαζί, αγοράζω δυο εφημερίδες και επιστρέφω με τον ασφαλίτη στη γυάλινη φυλακή μας. Το ευχαριστώ πολύ και του σπάζω και ένα χαμόγελο.

Μόλις βλέπουν, ο Πέτρος, η Λέττα και ο Μεχμέτ την τούρκικη εφημερίδα με τις φωτογραφίες μας από το στρατοδικείο, παθαίνουν την πλάκα τους και πανηγυρίζουν. Προσπαθούμε, μεταφράζοντας ο Μεχμέτ, να διαβάσουμε τι λέει το κείμενο, κι εκείνη την στιγμή ανοίγει η πόρτα και μπαίνει μέσα ο «καλός» ασφαλίτης, μας αρπάζει τις εφημερίδες από τα χέρια, τις σχίζει μπροστά μας και τις παίρνει μαζί του, προφανώς να τις πετάξει στα σκουπίδια. Είχε δει φαίνεται εκ των υστέρων το πρωτοσέλιδο με την φωτογραφία μας, κατάλαβε ποιοί είμαστε και δεν ήθελε να μπλέξει....

Σιωπή. Σκέπτομαι ότι συστατικό στοιχείο των αυταρχικών καθεστώτων είναι η παρεμπόδιση, ο περιορισμός της δημόσιας έκφρασης της ενημέρωσης... Όμως το γεγονός της σύλληψής μας, της απέλασής μας και της κράτησης των 4 ελλήνων, έχει πλέον δημοσιοποιηθεί, έχει γίνει πρωτοσέλιδο... Να

το ξέρουν αυτό οι 4 σύντροφοί μας που βρίσκονται ακόμη στο μπουντρούμι της Γενικής Ασφάλειας;... Ίσως να το φαντάζονται... όμως... αυτό δεν σημαίνει ότι δεν φοβούνται... δεν μπορούν να φανταστούν τι τους περιμένει... μπορεί να φαντάζονται ότι θα συμβούν τα χειρότερα... όμως... ξέρουν ότι δεν θα τους αφήσουμε μόνους... ξέρουν ότι τα ραδιόφωνα και οι τηλεοράσεις στην Ελλάδα και στη Γερμανία θα μιλάνε γι' αυτό... ξέρουν ότι κάποιιοι ήδη θα κινητοποιούνται και θα ζητάνε την απελευθέρωσή τους ... κι' αυτό θα τους δίνει κουράγιο...

Κάποια στιγμή ανοίγει η πόρτα της γυάλινης φυλακής μας και εμφανίζεται ένας άλλος ασφαλίτης με τα διαβατήριά μας στα χέρια του. Μας τα είχαν κρατήσει όταν περάσαμε χθες την πύλη του Στρατοπέδου ΜΑΜΑΚ. Μας δίνει τα διαβατήριά μας. Ανοίγω το δικό μου και βλέπω μια μεγάλη σφραγίδα στις πίσω σελίδες που έγραφε : Τουρκία- Απέλαση.

Μας παίρνουν, και με ισχυρή συνοδεία αστυνομικών μας και οδηγούν περπατώντας στην άλλη άκρη του αεροδρομίου της Κωνσταντινούπολης. Περνάμε ανάμεσα από ζαχαροπλαστεία, φαστφουντάδικα, λουλουδάδικα, μαγαζιά πολυτελείας. Οι επιβάτες που αναμένουν την πτήση τους και οι περαστικοί κοιτάνε έκπληκτοι και προσπαθούν να καταλάβουν τι είμαστε. Κάποιοι προσπαθεί να με ρωτήσει από μακριά που μας πηγαίνουν. Πριν προλάβω να του απαντήσω, ένα άγριο βλέμμα του ασφαλίτη που είναι δίπλα μου τον αναγκάζει να γυρίσει και να φύγει.

Σε λίγες ώρες βρισκόμαστε στο αεροδρόμιο της Αθήνας. Μας περιμένουν δημοσιογράφοι, σύντροφοι, φίλοι και οι δικοί μας. Ανάμεσά τους η Βάσω με τον 15άρη γιό μου, τον Γιώργο, ο Θανάσης ο Τσακίρης με μια ανθοδέσμη και μια λευκή καρτούλα που γράφει: «Η Πρωτοβουλία Κατοίκων Ηλιούπολης χαιρετίζει τους αγωνιστές-διεθνιστές που έμπρακτα συμπαραστάθηκαν στους δικαζόμενους επαναστάτες της Dev - Yol».

Οι δημοσιογράφοι ρωτάνε αν είμαστε καλά, τι μας κάνανε, αν μας βασάνισαν κλπ. Τους λέμε, όπως είχαμε συνεννοηθεί, ότι θα τα πούμε σε μια Συνέντευξη Τύπου. Κάποιοι ωστόσο δημοσιογράφοι επιμένουν σε προσωπικές μαρτυρίες. Δεν δίνω στο αεροδρόμιο συνέντευξη σε κανέναν. Τους ρωτάω αν έχουν νέα από τους 4 συντρόφους μας... Δεν ξέρουν ακόμη τίποτα.

Οι επόμενες μέρες

Τις επόμενες μέρες δίνουμε επανειλημμένες συνεντεύξεις. Αναπτύσσεται ένα πρωτοφανές κίνημα συμπαράστασης στους 4 έλληνες συντρόφους μας που κρατούνται στην Άγκυρα, το οποίο παίρνει πανευρωπαϊκές διαστάσεις εξ' αιτίας και της εμπλοκής των Γερμανών Πράσινων και Σοσιαλδημοκρατών: Βερολίνο, Παρίσι, Λονδίνο, Ρώμη, Στρασβούργο, Βρυξέλλες, διαδηλώσεις και συλλαλητήρια εναλλάσσονται έξω από τις Τουρκικές πρεσβείες σε όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές χώρες αλλά και σε Αμερική, Καναδά, Αυστραλία. Νέες αντιπροσωπείες από διάφορες χώρες ξεκινάνε για την Άγκυρα. Το ζήτημα της δίκης της Ντεβ-Γιόλ έχει πλέον διεθνοποιηθεί, κι αυτό μας χαροποιεί ιδιαίτερα.

Στην Ελλάδα, παρόλη την μεγάλη δημοσιότητα που δίνεται στο ζήτημα, αυτό που μας ανησυχεί είναι η συνεχιζόμενη κράτηση των 4 συντρόφων μας. Μαθαίνουμε ότι τους κούρεψαν υποχρεωτικά και

ετοιμάζουν να τους περάσουν στρατοδικείο. Εκπρόσωποι κοινωνικών φορέων αλλά και απλοί πολίτες δημιουργούν «Επιτροπή Συμπαράστασης» και φεύγουν για την Άγκυρα, όπου γίνονται καθημερινά εκδηλώσεις διαμαρτυρίας από Έλληνες και Τούρκους, απαιτώντας την άμεση απελευθέρωση των 4 ελλήνων. (7)

Στη Θεσσαλονίκη, στα Χανιά και πολλές άλλες ελληνικές πόλεις γίνονται καθημερινά διαδηλώσεις. Στις 7 Νοεμβρίου «πετάω» με την «Ολυμπιακή» στη Θεσσαλονίκη και κάνω μια σύντομη ομιλία σε συγκέντρωση στην Πλατεία Αγίας Σοφίας που οργανώνει ένα ευρύτατο φάσμα κοινωνικών δυνάμεων όπως το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης, η Φοιτητική Ενωση ΑΠΘ, η Ομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Θεσσαλονίκης, η Ενωση Ιατρών Νοσοκομείων Βορείου Ελλάδος, η Κίνηση για την Υπεράσπιση των Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, Δήμαρχοι και Δημοτικοί Σύμβουλοι Σταυρούπολης, Πυλαίας, Τριανδρίας κ.ά. Επίσης, για πρώτη φορά συναντάται όλο το φάσμα των αριστερών πολιτικών δυνάμεων (ΚΟΘ ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ-ΑΑ, ΕΑΡ, ΚΚΕ μ-λ, ΕΕΚ, ΟΠΘ ΚΝΕ, ΕΚΟΝ Ρήγας Φεραίος, Ριζοσπαστική Αριστερή Νεολαία, Αριστερή Συσπείρωση Φοιτητών, Νέοι Σοσιαλιστές, κ.α). Επισημαίνεται ότι στο κάλεσμα στη συγκέντρωση καταδικάζεται «...το χουντικό καθεστώς του Εβρέν-Οζάλ (που) έριξε στις φυλακές... 4 Έλληνες δημοκράτες, οι οποίοι βρέθηκαν σαν παρατηρητές στην Τουρκία εκφράζοντας την συμπαράστασή τους στις δίκες των αγωνιστών Σαρκίν – Κουτλούς και της οργάνωσης Ντεβ Γιολ...» (8)

Ακολουθούν σε όλη την Ελλάδα πορείες και διαδηλώσεις διαμαρτυρίας. Τούρκοι πολιτικοί πρόσφυγες, κάνουν πορεία συμπαράστασης από το Λαύριο στην Αθήνα, όπου αλληλέγγυοι και συμπαραστάτες στους 4 της Άγκυρας, καταλαμβάνουμε για λίγες ημέρες την είσοδο, τον ισόγειο και εξωτερικό χώρο του Υπουργείου Εξωτερικών, επί των Λεωφόρων Βασιλίσσης Σοφίας και Ακαδημίας, για τα πιέσουμε την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να δραστηριοποιηθεί διπλωματικά και πολιτικά και να απαιτήσει την άμεση απελευθέρωση των 4 ελλήνων αγωνιστών. (9)

Παρασκευή 25 Νοέμβρη: Τρεις εβδομάδες μετά, οι Τούρκοι υποχωρώντας ύστερα από την διεθνή κατακραυγή, περνάνε εσπευσμένα τους 4 Έλληνες από μια διαδικασία δίκης - παρωδίας και τους απελευθερώνουν ... έως ότου τους ξανακαλέσουν να δικαστούν κανονικά.

Οι «4» επιστρέφουν στην Αθήνα, όπου γίνεται θριαμβευτική υποδοχή. Το ίδιο βράδυ, τρικούβερτο γλέντι σε ταβέρνα στα Εξάρχεια, μέχρι το πρωί, με την παρουσία εκατοντάδων αλληλέγγυων. Μεταξύ μας και κάποιοι Γερμανοί και Γερμανίδες που ήταν μαζί μας στην Άγκυρα

Οι στόχοι για τους οποίους βρεθήκαμε στην Άγκυρα, είχαν πραγματοποιηθεί και με το παραπάνω. Η ξεχασμένη ιδέα του διεθνισμού, κυκλοφορούσε ξανά στην χώρα μας, στην Τουρκία, στην Ευρώπη και τη Αμερική. Οι αγωνιστές της Ντεβ-Γιόλ φαίνεται να μη κινδυνεύουν πια από εκτελέσεις. Όμως έχω της εντύπωση ότι, για την πλειοψηφία των συμπατριωτών μας, το εγχείρημά μας εξακολουθεί να παραμένει ακατανόητο (10)

Σημειώσεις / Σεπτέμβριος 2014

- (1) Οι «Ρομαντικοί» του Ναζίμ Χικμέτ ήταν ένα από τα αγαπημένα βιβλία της εφηβείας μου αλλά και της μετέπειτα περιόδου που συνδέεται με τον αντιδικτατορικό αγώνα και την κατάσταση «παρανομίας» που βρέθηκα. Εντύπωση μου είχε προκαλέσει το διεθνιστικό ενδιαφέρον του Ναζίμ για όσα συνέβαιναν στον κόσμο, από την γειτονική Ελλάδα μέχρι την μακρινή Κίνα. Τα Ποιήματα του Ναζίμ Χικμέτ σε μετάφραση του Γιάννη Ρίτσου, ήταν επίσης ένα από τα πιο πολυδιαβασμένα μου βιβλία. Έτσι, δεν μπορώ παρά να συνδέσω τον «Νοέμβρη της Άγκυρας» με τον Ναζίμ και τα όσα τράβηξε στις φυλακές της Τουρκίας.

- (2) Η Προκήρυξη υπάρχει, στα Ελληνικά και τουρκικά.
- (3) Λίγα χρόνια αργότερα, το 1993, με τον Νίκο Γιαννόπουλο και τον Νίκο Μπελαβίλα, συναντήσαμε κάπου στα βουνά της Βοσνίας, πηγαίνοντας προς το Σεράγεβο με την διεθνή Οργάνωση «MIR SADA», μια Τουρκάλα δημοσιογράφο που είχε παρευρεθεί σ' αυτή τη συνέντευξη. Μας αναγνώρισε και ζήτησε να μας φωτογραφήσει και τους τρεις μαζί. Δεχτήκαμε. Δεν ξέρω αν δημοσιεύτηκε κάπου αυτή η φωτογραφία.
- (4) Αποδεχτήκαμε την πρόσκληση, αλλά η σφραγίδα «απελαθείς» στα διαβατήριά μας, δεν μας επέτρεψε να ξαναπάμε στην Τουρκία για πολλά χρόνια. Εγώ, μόλις μετά 17 χρόνια, το 2005 ξαναβρέθηκα στην Κωνσταντινούπολη, με καινούργιο διαβατήριο που δεν είχε βέβαια την σφραγίδα «απελαθείς». Δεν αντιμετώπισα κανένα πρόβλημα στα σύνορα.
- (5) Θυμάμαι ότι μάζεψα από το κομοδίνο του Κώστα Νικηφοράκη μια ακριβή φωτογραφική μηχανή, που του την έδωσα όταν βρεθήκαμε ξανά στην Αθήνα. Είπα να πάρω μαζί μου και ένα μεγάλο μπουκάλι ούισκι Balantine που είχε αγοράσει από το Duty Free της Αθήνας και δεν είχε προλάβει να το πιεί ... Τελικά το άφησα εκεί... Α, ρε Κωστή...

(6) Το μόνο που πήρα από το δωμάτιο του Μπελαβίλα ήταν τα βιβλία για την Καπαδοκία που αγοράσαμε μαζί και ένα γράμμα που δεν πρόλαβε να στείλει στη γυναίκα του τη Βάσω, με σημειώσεις και εντυπώσεις από το ταξίδι....

(7) Η «Επιτροπή Συμπαράστασης» που κατέφθασε την Δευτέρα 6 Νοεμβρίου στην Άγκυρα, αποτελούνταν από τον πατέρα του Ν. Μπελαβίλα, τον Αρίστο Γιαννόπουλο, τον Δήμο Κουβίδη, και τους: Νότη Ανανιάδη, Γιάννη Αναστασάκο, Κώστα Βασιλάκη, Αντώνη Βουκάλη, Μιχάλη Δικαιάκο, Νίκο Μανιό, Αντιγόνη Μαυρομάτη, Κορίνα Μηλιαράκη, Μάκη Μπαλαούρα, Μυρτώ Μπολώτα, Θάνο Πάλλη, Αμαλία Πολλάτου, Βαγγέλη Ρολόγη, Κώστα Σιφάκη, Δέσποινα Σκαλοχωρίτη, Δημήτρη Σχοινά, Ανδρέα Τζανακάκη, Κώστα Φώλια, Τασία Χριστοδουλοπούλου (Ελευθεροτυπία, 7.11.1988)

Ακόμη, μετέβησαν στην Άγκυρα για συμπαράσταση στους 4, μεταξύ άλλων, ο Γιάννης Μπανιάς, γ.γ του ΚΚΕ εσ-Α.Α, ο Κώστας Φιλίνης, ο βουλευτής του ΚΚΕ Δημ. Σαχίνης, η Τώνια Κατερίνη, ο Γιαν. Μπουζάλας και στη συνέχεια, ο δήμαρχος Αθήνας Μιλτ. Έβερτ, ο Διον. Μπουλούκος, ο Δημοτικός Σύμβουλος Θεσσαλονίκης Στέλιος Νέστορας, ο δήμαρχος Θήβας Κώστας Κουρκούτης, ο ευρωβουλευτής του ΚΚΕ Αλέκος Αλαβάνος, οι καθηγητές του ΕΜΠ Διον. Μπαλοδήμος και Γιάννης Λιάπης, ο Γ Στίλιος, πρόεδρος του τμήματος Αρχιτεκτόνων ΕΜΠ, ο Ν. Παπαμίχος, Λέκτορας ΑΠΘ, ο Ν. Λάσκαρης, Λέκτορας ΕΜΠ, ο Νίκος Καϊμάκης, η Μαρία Γεωργίου, η Μαρία Λιάπη κ.ά. (Η ΠΡΩΤΗ, 14.11.1988)

(8) Μέχρι τότε, το ενδιαφέρον των αντιπροσωπειών από το εξωτερικό στρέφονταν αποκλειστικά στη δίκη των Κουτλού και Σαρκίν, ηγετών του Κ. Κ Τουρκίας και γίνονταν με ελάχιστη δημοσιότητα η δίκη των 723 της ακροαριστερής οργάνωσης Ντεβ-Γιόλ. Όπως δήλωσε ο αδελφός του Νίκου, Αρίστος Γιαννόπουλος «...έχουν τους 4 στην ίδια πτέρυγα με τους δύο ηγέτες του τουρκικού Κομμουνιστικού Κόμματος Χ. Κουτλού και Ν. Σαρκίν. Συναντήθηκαν όλοι μαζί στο προαύλιο της φυλακής και οι Κουτλού και Σαρκίν τους αγκάλιασαν και τους φιλούσαν με ενθουσιασμό, αντιμετωπίζοντάς τους με μεγάλο σεβασμό σαν “εξέχοντες” συγκρατούμενους και συντρόφους τους...» (Ελευθεροτυπία, 15.11.1988)

(9) Όπως έγραφε τότε ο Παντελής Μπουκάλας (Η ΠΡΩΤΗ, 12.11.1988): «...Αμ οι άλλοι; Που τον θυμήθηκαν τώρα, λήγοντος του 1988 τον διεθνισμό; Μα ντιπ ανιστόρητοι και ασυγχρόνιστοι είναι; Δεν κοιτάνε λίγο τον εαυτόλη τους και το βιντεάκι τους, τις ύψιστες αξίες του πολιτισμού μας; Τι τους κόφτει αν ο Εβρέν κόβει κεφάλια; Και προσμένουν οι αφελέστατοι πως θα ενδιαφερθεί η κυβέρνηση για 4 αναρχοκομμουνιστές; Τι λέτε. Ίσα-ίσα που θα χρωστάει και χάρη στον Οζάλ, αν τους μπουντρουμιάσει για όλη τους τη ζωή...»

(10) Όπως συμπλήρωνα τότε «...σε μια εποχή που όλοι μιλάνε για τα σκάνδαλα του Κοσκωτά, για τις κονόμες του Μένιου και των λοιπών, για τους έρωτες του Αντρέα και της Μιμής, για τον Σαλιαρέλη και για το αστρονομικό ποσό της μεταγραφής του Ντέταρι στον Ολυμπιακό, για τον Τόμπρα και τις παρακολουθήσεις των τηλεφώνων, για την απαγόρευση του «Τελευταίου Πειρασμού» και την δορυφορική τηλεόραση, αναρωτιέται κανείς: τι δουλειά έχουν αυτοί στην Άγκυρα;...»

2

